

УДК 811.111'373.22

ТКАЧЕНКО Ганна Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов природничих факультетів Одеського
національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

ХРЕМАТОНІМИ XXI СТ.: ВЛАСНІ НАЗВИ ЮВЕЛІРНИХ ПРИКРАС

Анотація. В статті розглядаються власні назви унікальних предметів — хрематонімів. Власні назви унікальних предметів існують для того, щоб створювати фон для людини та її життя, виокремлюючи окремі деталі, відображаючи процес її мислення, захоплень, звичаїв та спостережень; зображують об'єктивну дійсність; розкривають внутрішній світ мовця, його творчу індивідуальність. **Метою** статті є аналіз існуючих найуживаніших англійських назв дорогоцінного каміння та прикрас, що вироблені з такого каміння, і їх систематизація на групи та підгрупи. **Об'єктом** нашої розвідки є онімний простір англійської мови, **предметом** — англомовні хрематоніми. В роботі були використані описовий метод та метод систематизації. **Практична цінність** роботи полягає в новому ракурсі дослідження хрематонімної проблеми.

Ключові слова: хрематонім, ювеліронім.

Стаття присвячена дослідженню підгрупи хрематонімів, на позначення назв дорогоцінного каміння та прикрас, що вироблені з такого каміння. Пильну увагу вчених було приділено антропонімній та топонімній лексиці, але спроб ретельного вивчення хрематонімів як власних назв унікальних предметів, зокрема англійських, майже не було. Отже **об'єктом** нашої розвідки є онімний простір англійської мови, **предметом** — англомовні хрематоніми. **Актуальність** даної роботи полягає в маловивченості феномену хрематонімії, можливості подальшого детального опрацювання та в утворенні нових підгруп. **Метою** нашої роботи є виокремлення власних назв ювелірних прикрас в окремі підгрупи та їх систематизація.

Під хрематонімом розуміємо власну назву окремих унікальних предметів, витворів людини або природи [1]. Відзначимо, що хрема-

тоніми виконують певні функції. За своїм призначенням хремотоніми виконують чотири ролі: виокремлювальну, характеризуючу, ідентифікуючу та сигніфікативну. Власні назви унікальних предметів існують для того, щоб створювати фон для людини та її життя, виокремлюючи окремі деталі, відображаючи процес її мислення, захоплення, звичаїв та спостережень; зображують об'єктивну дійсність; розкривають внутрішній світ мовця, його творчу індивідуальність.

Однією із вельми цікавих груп хремотонімів, численну за представленими денотатами, можна однозначно вважати **ювеліроніми** — власні назви ювелірних виробів, «пов'язаних із художніми витворами, предметами розкоші, прикрасами з дорогоцінних металів і каміння» [2, с. 193–196]. Особливе місце у сучасній українській ономастиці посідають назви коштовного каміння, відомі людству з давніх часів і оповиті у різних народів численними легендами та повір'ями. Назви коштовностей, особливо великих діамантів, — своєрідний розділ ономатології з певними традиціями. Дійсно, коштовні ювелірні вироби, які часто передавались у спадок, залишили по собі пам'ять в історії. Слід також відзначити той факт, що назва діаманту дається з урахуванням конкретних характеристик. Так, наприклад, деякі діаманти отримали назву відповідно до їхнього власника — діамант *the Reitz Diamond*, інші — за місцем знахідки або зберігання — діамант *the Florentine Diamond*, окремі назви відображають певні властивості коштовностей — діамант *the Green Diamond* чи місцевий колорит країни — діамант *the Black Prince Rubin* і, нарешті, є назви-присвяти — діамант *The Premier Rose*.

Найцінніші та найбільші алмази втрачали свою вагу після огранення. Вони перетворювалися на прикраси й ставали не менш відомими. Наприклад, славнозвісний алмаз сталевоблакитного кольору, вагою приблизно 112 каратів отримав назву алмаз *French Blue*. Для того, щоб додати коштовності блиску, каміння огранили у формі серця, а згодом йому надали традиційну форму «подушечки». Діамант змінив багатьох власників і залишив за собою кривавий слід, опинившись невдовзі у Генрі Філіппа Хоупа, за ім'ям якого діамант і отримав свою остаточну назву — діамант *the Blue Hope*. Далі прикраса ще кілька разів змінювала своїх власників доти, поки не потрапила до рук П'єра Картьє. Саме він змінив обрамлення, внаслідок чого й з'явилося кольє, що дістало назву *the Blue Hope*.

Згідно з класифікацією М. М. Торчинського, у цьому секторі можна виділити чотири підсектори [2, с. 193–196]: **металоніми** — власні назви самородків і продуктів із дорогоцінних металів (*the Dagmar Necklace, Summer Garland Necklace, Cherry Blossom Necklace*), **лапісоніми** — власні назви дорогоцінного каміння (*Santa Maria Africana, the Peace Diamond, the Mercy Diamond*), **тезаурусоніми** — власні назви скарбів (*Hoxne Hoard, Exquiline Treasure, Berthouville Treasure*), **фальсифікатоніми** — власні назви несправжніх або фальшивих прикрас (*the Tears of Joy*).

Якщо ми звернемося до енциклопедії коштовностей [3], то побачимо, що серед дорогоцінних виробів існує величезна кількість тих, які мають назви. Однак не всі вони можуть бути розподілені за вищезазначеними групами. Тому видається необхідним доробити і розгорнути окреслене та запропонувати іншу класифікацію ювелірних прикрас і виділити нові групи.

Всі ювелірні вироби класифікують за двома ознаками: призначенням і матеріалом для їх виготовлення. Нас цікавить перший із перелічених, який відображає власне функцію кожного з виробів. Виходячи з цієї ознаки, всі вироби поділяють на такі групи: предмети для особистої прикраси, предмети туалету, сувеніри тощо [3].

Отже, вважаємо за необхідне всі вищезазначені групи розподілити таким чином: предмети особистих прикрас, приладдя для загального користування або аксесуари. Сюди ж долучаємо ще одну групу — королівські головні прикраси як символи влади. Кожна з цих груп отримує такі назви: 1) предмети для особистої прикраси — **люксоніми** (від лат. *lux* — краса), наприклад, каблучка *Harmony, Rose and Ribbon Chocker, Poppies Necklace, Spring Violets Necklace*; 2) приладдя для загального користування або аксесуари — **атрибутіоніми** (від лат. *attribution* — атрибут), наприклад, наручний репетир *Patek Philippe 150 Anniversary Minute Repeater* 1989 року, *Wil.i.am Cane, the Order of the Knighthood*; 3) королівські головні прикраси, символи королівської влади, зроблені із дорогоцінних металів — **корононіми** (від лат. *corona* — корона), наприклад, *Imperial State Crown, the King George IV State Diadem, the Oriental Circlet Tiara*.

Усі ці новоутворені терміни є підгрупами однієї з груп **ювеліронімів**, зокрема, **металонімів**.

Звертаємо особливу увагу на таку групу розряду **ювеліронімів**, як **лапісоніми**. По-перше, **лапісоніми** — власні назви дорогоцінного ка-

міння. По-друге, класифікація дорогоцінного ювелірного каміння складалася впродовж останніх двох століть, адже з відкриттям нових місценароджень, зміною пріоритетів та ринкової кон'юнктури дані уточнювались, переглядались та аналізувались. Є достатньо підстав для висновку про те, що деяке каміння за різних часів відносили спершу до одних розрядів, а згодом, у зв'язку з додатковими відомостями, зараховували до інших. Врешті-решт, на основі нових отриманих даних виявляли й уточнювали остаточний варіант класифікації.

Згідно з цією систематизацією, все ювелірне каміння класифікують за відповідними ознаками. До них належать такі, як твердість, прозорість, блиск, забарвлення тощо. В кінцевому підсумку все дорогоцінне каміння розподіляють на три групи: *ювелірне (дорогоцінне) каміння, ювелірне виробниче каміння та виробниче каміння* [3].

До першої групи відносять прозоре, тверде, кольорове або безколірне з яскравим блиском каміння, яке після гранування використовується у процесі виготовлення ювелірних виробів. Цю групу поділяють на чотири підгрупи (порядки) [3]:

- перша: алмаз, діамант, синій сапфір, рубін тощо;
- друга: олександрит, помаранчевий, жовтий і фіолетовий сапфіри тощо;
- третя: хризоліт, благородна шпінель, топаз, червоний турмалін тощо;
- четверта: гранат, аметист, бірюза тощо.

До другої групи відносять непрозоре каміння з гарним забарвленням, малюнком або вкрапленнями, яке використовують для художньо-декоративних виробів. Ця група містить дві підгрупи (порядки):

- перша: янтар, кришталь, малахіт тощо.;
- друга: агат, рожевий кварц, опал тощо.

І, нарешті, до третьої групи відносять напівпрозоре каміння й природно забарвлені різновиди рудних та інших мінералів: яшму, граніт, мармуровий онікс тощо.

Згідно з вищезазначеним розподілом можна виділити три нові підгрупи лапісонімів. Кожній із них пропонуються такі назви: 1) ювелірне дорогоцінне каміння — **гемаоніми** (від лат. *gemma* — дорогоцінне каміння), наприклад, діамант *the Centenary Diamond* — діамант ідеально чистої води знаходиться в Лондоні, в Тауері; або ж інші не менш відомі діаманти: *the Exelsior, the Diamond of Victory, the First Rose*

Diamond, the Nassak; 2) ювелірне виробниче каміння — **гемаопусоніми** (від лат. *gemma* — дорогоцінне каміння та *opus* — діло, виріб), наприклад, малахіт *the Tazza* — одна з найбільших брил малахіта знаходиться в США і встановлена у центрі зали відомої бібліотеки Лінда Холл у місті Канзас-сіті, штат Міссурі; 3) виробниче каміння — **опусоніми** (від лат. *opus* — діло, виріб), наприклад, аквамарин *Martha Rocha* — 34-кілограмовий кришталь аквамарина.

Отже, до ювеліронімів відносимо чотири групи: тезаурусоніми та фальсифікатоніми, лапісоніми та металоніми, останні дві з яких членуються на геммаоніми, геммаопусоніми, опусоніми та на люксоніми, аттрибуціоніми, корононіми. Історія ювелірних прикрас є вельми обширною та цікавою, за допомогою вивчення власних назв ювелірного каміння та ювелірних виробів ми можемо дослідити етнічні характеристики певної нації, культурні надбання та відбитки буття людини. Власне унікальних предметів існує велика кількість, однак не всі з них спроможні мати власні назви. Саме цей чинник робить градацію відкритою, яка згодом може розширитися за допомогою нових прикладів, які раніше не були наведені. **Подальшими перспективами** нашої розвідки ми визначаємо аналіз і систематизацію нових хрематонімів та розширення їх класифікації.

Література

1. Ткаченко Г. В. Англомовні хрематоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу: дис. ... канд. філ. наук: 10.02.04 / Г. В. Ткаченко. — Одеса: 2012. — 236 с.
2. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія / М. М. Торчинський. — Хмельницький: Авіст, 2008. — 548 с.
3. Энциклопедия драгоценностей [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.jewency.ru/useful/jewclass>.

References

1. Tkachenko G. V. (2012) English Chrematonyms as Cognitive Linguistic Phenomena: Thesis, Odesa, 236 p.
2. Torchyns'kyj M. M. (2008) The Structure of Onym Space of the Ukrainian Language / Torchyns'kyj M. M. — Khmel'nyts'kyj : Avist., — 548 p.
3. 3. Enciclopedia of Jewelry [Online]: <http://www.jewency.ru/useful/jewclass>.

ТКАЧЕНКО Анна Владимировна

кандидат филологических наук, доцент кафедры
иностранных языков естественных факультетов
Одесского национального университета им. И. И. Мечникова;
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

Аннотация. В статье рассматриваются имена собственные уникальных предметов — хрематонимов. Имена собственные уникальных предметов существуют для того, чтобы создавать фон для человека и его жизни, выделяя отдельные детали, отражая процесс его мышления, увлечения, обычаев и наблюдений; отражают объективную действительность; раскрывают внутренний мир говорящего, его творческую индивидуальность и потенциал. **Целью** статьи является анализ существующих английских названий ювелирных камней и драгоценностей, сделанный из таких камней, и их систематизация на группы и подгруппы. **Объектом** исследования является онимное пространство английского языка. **Предмет** исследования — англоязычные хрематонимы. В работе были использованы описательный метод и метод систематизации. **Практическая ценность** работы состоит в новом способе изучения вопроса исследования хрематонимов.

Ключевые слова: хрематоним, ювелироним.

Anna V. Tkachenko

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Foreign Languages for Science Faculties, Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine;
tel.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

Summary. The article deals with the problem concerning the study of the proper name of the unique things — chrematonyms. Proper names of unique objects exist to perform a background for a man and his life, picking out definite features, reflecting his process of thinking; to show the objective reality; to open up the speaker's inner world, his creative personality. The **purpose** of the article is the analysis of the existing widely used English proper names of precious stones and jewelry and their systematization into groups and subgroups. The **object** is the onymic area of the English language. The **subject** is widely used English proper names of precious stones and jewelry. The descriptive **method** and the **method** of systematization are used in the work. **Summing up**, the detailed analysis of widely used English proper names of precious stones and jewelry was made and new groups were created, denoting the names of precious stones and jewelry. **The practical value** of the work is considered in new basically established ways of chrematonim problem studies. **As a result** of the

investigation, different widely used groups of the proper names of precious stones and jewelry were studied and the classification of these groups was created.

Key words: *chrematonym, names of jewelry.*